

“María Consuelo Reyna és una xica

molt solitària”

El sociòleg Rafael Xambó (Algemesí, 1954) acaba de publicar en 3 i 4 el llibre ‘Comunicació, política i societat.

El cas valencià’, on analitza, a través de la descripció detallada, l’accidentada evolució mediàtica que ha patit

el País Valencià des del franquisme.

El balanç final mostra certes llums

i un alè d’esperança, però també una processó d’ombres.

Rafael Xambó és un personatge a qui li agrada fer les coses més diverses. Per exemple, compon i també canta. Però no surt en aquestes pàgines per això, sinó perquè és un dels pocs sociòlegs valencians que es mostra absolutament relacionat amb el seu entorn mediàtic des d’una perspectiva que transcendeix la investigació. Escriu als mitjans, i hi participa. El seu interès dinàmic per la informació, pel seu tractament i per la seua influència, l’ha dut a treballar com a professor de sociologia de la comunicació de masses a la Universitat de València. I també a escriure llibres sobre el tema. El darrer es diu *Comunicació, política i societat. El cas valencià*, i és un trampolí descriptiu del panorama mediàtic valencià que pot interessar tant investigadors, com a tot lector que vulga saber què es cou a les cuines que dissenyen la realitat immediata.

—Aquest no és el primer llibre que escriu sobre el tema...

—No. L’anterior es deia *Dies de premsa. La comunicació al País Valencià des de la transició política*, i és de l’any 95. És un llibre d’entrevistes a periodistes que varen tenir protagonisme durant aquest període. Entrevistes a Vicent Ventura, J. J. Pérez Benloch, Francesc Pérez Moragón [el primer director d’EL TEMPS], Toni Mestre, Rosa Solbes...

—... I a María Consuelo Reyna, la directora del diari *Las Provincias* en la seua època més poderosa i reaccionària. Ella sempre s’ha mostrat molt reticent a les entrevistes, molt més si l’entrevis-

tao i a la publicació d’esquerres. Com va aconseguir que hi accedira?

—En aquell moment, a principis dels 90, deien que anava a obrir-se a València un altre diari, un diari en valencià. S’havia fet una reunió en què havia estat gent tan diversa com ara Manuel Broseta o Eliseu Climent. Qui deien que participava en l’operació era el marit de María Consuelo Reyna, Jesús Sánchez Carrascosa. L’editor Rafa Arnal, que havia d’editar el llibre, era també enmig d’aquella pretensió periodística. Ell coneixia bé Carrascosa dels vells temps en què aquest era *progre*, ecologista i anava amb bicicleta. I a través de Carrascosa férem les gestions per veure si María Consuelo acceptava.

—I va acceptar.

—Sí, però va ser difícil. Vaig mantenir un primer encontre amb ella, i no em va servir. Jo intentava fer-li tota una contextualització, i després del meu romanç, María Consuelo només deia: “lògic”, o, “eso es evidente”. Total, que es va mostrar molt hostil. Li vaig fer la transcripció de l’entrevista i li la vaig enviar, perquè ella poguera veure que, d’aquell encontre, no se’n podia extraure un fragment publicable. Jo li deia que a mi em sabia molt greu que ella no apareguera al llibre, perquè no volia que es diguera que aquell era un treball sectari, on María Consuelo Reyna no havia dit la seua. Així que vàrem mantenir un segon encontre. En aquella ocasió es va mostrar molt més amable, em va convidar a un tallat i tot.

—Ah, molt bé. I de què parlaren?

“A la premsa valenciana de vegades es confon la crítica amb l'exabrupte; el nostre és un sistema comunicatiu obsolet en molts aspectes, i depèn massa del poder”

—Del paper de *Las Provincias* durant el final de franquisme; també dels últims anys del franquisme, quan *Las Provincias* intentava donar punts de vista democràtics. I de la seua visió de tot allò.

—Què li va semblar el personatge?

—Hum. Jo crec que és una xica que per la posició que ha ocupat ha estat molt a soles. És un personatge molt solitari, que s'ha passat la vida tancat en un diari. Una dona que no acostuma a anar a actes de societat. Una dona enèrgica, que li agrada manar. Tot això l'ha feta dura i desconfiada, molt corretjosa en les seues posicions. Ella té una visió de la realitat molt conservadora i castellanista. Però respecta l'adversari. Vull dir que prefereix tenir enemics importants que no insignificants. No li agraden les actituds submissives. Si tu parles amb ella sense baixar-te del carro, dient el que penses, sense deixar de parlar en català, et respecta més que si adoptes una actitud conciliadora.

—María Consuelo tenia el seu gos al despatx?

—Sí, allí tenia al gos, Humphrey. Veure aquell animalet tot el dia tancat en el despatx, la veritat és que em feia llàstima. Ella intentava que jo li di-

guera alguna gracieta, com quin gos més bonic i això, però a mi és que aquell gosset em va semblar molt lleig.

—No li va dir cap gràcia a Humphrey?

—No, i ja dic que ella ho va intentar.

—La seua ama li va caure bé?

—Sí. Altra cosa són les seues idees, però a nivell personal no em va caure malament. No és per a tenir-li pena, però la vaig veure molt aïllada en la solitud del poder, tancada en el seu castell. La gent despatxava amb ella, li telefonava, li demanava favors... però no crec que tinguera dos o tres amics de tota la vida amb els quals expandir-se. És el tipus de persona que viu amb el recel que la gent la busca només per aprofitar-se'n.

—És cert que, al final del franquisme, la senyora Reyna estava en el mateix bándol que la gent d'esquerres?

—Dit així, no. Però és cert que l'antifranquisme aprofitava les possibilitats que donava *Las Provincias* com a principal diari per a donar a conèixer les seues notícies. *Las Provincias* havia de representar aquest paper al País Valencià, perquè les elits econòmiques i polítiques ja veien clar que el franquisme s'acabava, i que calia adaptar-se al model europeu de democràcia política, i que ells podien participar en el repartiment d'un nou pastís.

Hi ha un moment al final del franquisme en què, efectivament, *Las Provincias* jugava a la major obertura de llibertats. Fent això, se situaven millor com a empresa periodística que atén la veu del carrer i la sensibilitat nova que s'estava generant. Però això va durar molt poc. Es va trencar quan als conservadors els entra el pànic amb l'explosió del valencianisme, que prompte va amerar tots els partits d'esquerra del moment. El diari va detectar un corrent soterrat en la societat valenciana. Es tractava d'un anticatalanisme primari típic de les rivalitats entre veïns, entre familiars. El diari veu un solatge interessant que pot mobilitzar i aprofitar, un solatge que articula tots els nostàlgics de l'època que s'acaba.

—Abans, no existia l'anticatalanisme?

—Com a tal, no. Existia un recel difús envers els catalans en general, precisament per allò que se'ls enveja: que tenien més clar el que volien, que tenien una classe política molt més quallada... Era una admiració barrejada d'odi, de refús i d'enveja... una conformació gairebé psicopatològica de tota una estructura de classe en vies de desaparició, com eren els petits burgesos i botiguers que assistien a la destrucció del seu sistema tradicional de vida, i enyoraven els anys "bons". Anys que, per a ells, eren els 60, amb la seua expansió econòmica.

Tot això, manipulat per *Las Provincias*, i tenint en compte la influència que ha tingut aquest diari sobre la ciutat de València, va permetre el blaverisme. Sense *Las Provincias* no hauria hagut Unió Valenciana, perquè aquest partit crea la seua doctrina sobre el discurs de *Las Provincias*.

—Per què pensa que *Las Provincias* va crear aquest tipus de discurs, i no altre, no el d'una dreta més civilitzada?

—Perquè era el discurs més efectiu per a frenar l'esquerra, i coincidia amb la visió del món de María Consuelo Reyna. El seu origen està en Requena, i la seua és la ideologia dels burgesos vinaters de Requena que s'instal·len en la ciutat en el XIX, i que es beneficien de l'etiqueta de ser valencians, però que mai canvien de llengua, que es mantenen en el castellà i amb una mirada superespanyola, sempre cap a Madrid. I a aquest tipus d'ideologia castellanista li fa horror el creixement del nacionalisme.

—En el llibre que acaba de publicar, no fa tantes referències sociològiques o polítiques, i se centra més en les circumstàncies de l'espai comunicatiu valencianista. És aquest treball una reducció de la seua tesi doctoral?

—És una reducció i una transformació, perquè la meua tesi jo la tanque l'any 95. Per tant, està reduït tot allò que es trobava en la tesi fins a l'any 95, i hi ha una ampliació de tot el que succeeix després.

—Quin seria el balanç, segons vostè, de l'evolució periodística valenciana?

—Com a aspectes positius, tenim que els mitjans valencians s'han desenvolupat seguint les tendències europees pel que fa a les maneres professionals. Però hi ha el problema que la societat valenciana no és molt lectora de premsa. Això té conseqüències a nivell polític, perquè una societat té una política pròpia en la mesura que té una opinió pública pròpia. I aquesta opinió pública només es forma, i es recrea, a través dels mitjans de comunicació, i de la confrontació d'opinions. Així, ens trobem amb una opinió pública precària. Però en comparació amb allò que hi havia als anys 70, la situació és molt millor.

—Millor, per què?

—Perquè els periodistes són molt més professionals, i les plantilles dels mitjans estan molt més qualificades. La premsa, com hem dit, no ha aconseguit generar unes dinàmiques pròpies d'opinió pública. No obstant això, en els darrers anys ha augmentat el pes dels opinadors valencians.

El que passa és que, a la nostra premsa, de vegades es confon la crítica amb l'exabrupte, i hi ha molta confrontació. Als columnistes, pense, se'ls nota massa per a quin mitjà escriuen, i quins interessos té aquest mitjà. De vegades, parlar als meus alumnes sobre la comunicació al País Valencià és com parlar d'una altra època, d'un altre planeta, perquè el nostre sistema comunicatiu depèn molt del poder, i, en molts aspectes, està obsolet.

—Què em dius de la ràdio valenciana?

—És un cas catastròfic. Tot l'auditori de la ràdio està dominat per les grans cadenes espanyoles, i no hi ha una programació pròpia. Radio 9, la ràdio pública autonòmica, ha estat una estafa, un engany que mai no va apostar per fer, ja no una Catalunya Ràdio, però sí alguna cosa que se li acostara: és a dir, una ràdio pública amb presència en el carrer i projecció entre els oients. Quant a les grans cadenes estatals, quan fan desconexions, és només per fer publicitat.

—I en l'àmbit televisiu?

—TVE, a diferència d'allò que ha fet a Catalunya, no ha fet res per entrar en el sistema comunicatiu propi

"El model de Canal 9, des del principi, ha estat ple de terboles operacions econòmiques, de sensacionalisme, i avui es el paradigma d'una manipulació informativa que fa oix."

valencià, i no aporta res. La selecció de la informació sobre València es fa des de Madrid, i ací, o apareixem als informatius per temes de sang com el de les xiquetes d'Alcàsser, o en pla paròdia o folklorica. Les televisions locals no han comptat amb incentius públics —al contrari— i estan en mans d'empreses privades que esperen vendre les emissores al millor gran postor. Pel que fa a Canal 9, què podem dir. El seu és un model que, des del principi, ha estat ple de terboles operacions econòmiques, de sensacionalisme, i avui és el paradigma de la manipulació informativa, una manipulació que fa oix.

—Un periodista molt conegut, col·laborador de Canal 9, opina que l'única manera que TVV pugui ja donar profit passa per buidar tot l'edifici i obrir-hi un gran puticlub. Com ho veu?

—No, home no! Allí hi ha suficients bons professionals perquè no siga necessari una contínua sagnia de diners. Molts dels programes de producció externa els podria fer gent de la casa de manera im-pe-ca-ble. El que no podem aguantar sempre és l'excusa que l'audiència vol aquesta programació lamentable, i que per això li la

donem. És un fet comprovat que el gust de l'audiència també es genera des de la televisió. Si ofereixes un bon programa d'entreteniment que no signifiqui la humiliació contínua, la gent el veu. Dir el contrari és una fal·làcia.

—És una fal·làcia també dir que TV3 és com és perquè la societat catalana és distinta a la valenciana?

—Una fal·làcia total. L'única cosa que avui podem dir és que la classe política catalana té més... classe, valga la redundància, i respecta més la disparitat d'opinions i el joc democràtic. És impensable que a TVV es faça burla dels polítics com es fa a TV3, per exemple. Impensable. Per això jo acabe el llibre apuntant la necessitat d'un gran debat sobre polítiques mediàtiques i culturals, i reclame la constitució d'un organisme autònom que controle l'actuació dels mitjans valencians sense estar al servei dels polítics. Portem anys reclamant la creació d'un consell de l'audiovisual, i fins que no es constitueixca, no eixirem mai de la roda, perquè un dels objectius del poder és perpetuar-se, i és obvi que fa servir la tele per a aquest fi.

Joan M. Oleaque